

נ"ט בר נ"ט מוטי ישראל

המאמר נכתב לע"נ סבתותי: חנה פישמן בת משה ז"ל
רבקה פרידמן בת אברהם ז"ל

הקדמה

פעמים רבות אנו נתקלים במאכל פרווה שבושל בכלי בשרי ומתעוררת השאלה האם מותר לאוכלו עם חלב או גבינה? - כגון אטריות שבושלו לארוחת הצהריים בסיר בשרי ובארוחת הערב ברצוני לאוכלם עם גבינה, וכן בצבא קורה שאין לטבח מספיק כלים, ולארוחת הערב הוא רוצה לטגן חביתה במחבת בשרי - האם מותר לאכול חביתה זו עם גבינה? ואם כן - האם מותר לכתחילה לטגן במחבת בשרי על מנת לאכול עם גבינה או שמא רק בדיעבד אם כבר טיגנו אז מותר לאכול עם גבינה?
במאמר זה נשתדל לברר את יסודות הסוגיא - נ"ט בר נ"ט = נותן טעם בר נותן טעם.

פתיחה

הגמרא בחולין¹ כותבת - "אתמר דגים שעלו בקערה - רב אמר אסור לאוכלן בכותח (=מאכל חלבי) ושמואל אמר מותר לאוכלן בכותח.
רב אמר אסור - נותן טעם הוא, ושמואל אמר מותר - נותן טעם בר נותן טעם הוא".
למסקנת הגמרא נפסקה הלכה כשמואל - "אמר חזקיה משום אביי - הלכתא דגים שעלו בקערה מותר לאוכלן בכותח".
מסביר רש"י² שהדגים ניצלו על האש והניחן רותחים בקערה בשרית נקיה ללא בשר - ואז הדגים קיבלו טעם בשר שהיה בלוע בקערה - ונחלקו רב

¹ קי"א:

² ד"ה דגים שעלו.

ושמואל האם מותר לאכול דגים אלו עם חלב. מוסיף רש"י³ ומסביר שאם הדגים בושלו עם בשר ממש אז גם שמואל מודה שאסור לאוכלן עם חלב מכיוון שבדגים נבלע טעם ראשון של בשר (=ישירות מהבשר לדג), ולכו"ע אסור לאכול טעם ראשו של בשר עם חלב, אלא שבקערה אין ממשות של בשר אלא רק טעם בשר שנבלע בה והוא טעם ראשון של בשר ולאחר שטעם זה יצא מהקערה ויבלע בדגים הוא טעם שני של בשר - ולגבי טעם שני של בשר נחלקו רב ושמואל - רב סובר שמכיוון שזה טעם בשרי לכן אסור לאוכלו עם חלב ואילו שמואל סובר שדווקא טעם ראשון של בשר שהוא חזק אסור לאוכלו עם חלב אבל טעם שני של בשר שהוא כבר נחלש מותר לאוכלו עם חלב - הלכה כשמואל - וכך פסק השו"ע⁴ - "דגים שנתבשלו או שנצלו בקדרה של בשר רחוצה יפה שאין שום שומן דבוק בה - מותר לאוכלם בכוח מושם דהוי נ"ט בר נ"ט דהתירא"⁵.

האם נ"ט בר נ"ט מותר גם כשמורגש טעם הבשר?

בפשטות משמע בגמרא⁶ ששמואל שמתיר טעם שני כוונתו שאפילו שמורגש טעם בשר במאכל הפרוה אלא שמכיוון שהוא טעם שני של בשר שהוא קלוש לכן מותר לאוכלו עם חלב - וכך כותב בפירוש הריטב"א⁷ - "דגים שעלו בקערה שאכלו בה בשר רותח והיא מקונחת יפה, והיינו דהוה דגים נ"ט בר נ"ט ומותר לשמואל אע"ג דיהיב טעמא - משום דאיקליש איסורה" - הריטב"א כותב במפורש ששמואל מתיר לאכול את המאכל הפרוה עם חלב אע"פ שמורגש טעם בשר במאכל הפרוה⁸.

הדרכי תשובה⁹ מביא את דעת הכנפי יונה שסובר שכל מחלוקת רב ושמואל היא כשלא יודעים האם מורגש טעם בשר במאכל הפרוה - לפי רב מסתמא שיש טעם בשר בדגים ולכן אסור לאוכלם עם חלב ולפי שמואל מסתמא שטעם הבשר לא מורגש בדגים ולכן מותר לאוכלם עם חלב ולא צריך

³ ד"ה נותן טעם.

⁴ יו"ד סי' צ"ה סעי' א'.

⁵ וכתב הט"ז סי' צ"ה סוס"ק ג' - שמכאן ראייה שהסכנה לאכול דגים עם בשר היא דווקא לממשות בשר, אבל בטעם בשר שנבלע בדגים אין סכנה - ולכן אפשר לטגן דג במחבת בשרי נקי. ועוד בענין אכילת בשר ודגים עיין בשו"ע יו"ד סי' קט"ז סעי' ב'. בענין דגים עם חלב בפשטות משמע מסוגיא זו שמותר וכן משמע בשו"ע יו"ד סי' פ"ז סעי' ג' אך עיין שם בב"י ובלבוש שאוסרים ועיין שם בד"מ ובשי"ך, ט"ז, פתי"ש שמתירים.

⁶ חולין קי"א:

⁷ חולין קי"א ד"ה דגים.

⁸ וכן משמע בר"ן על הרי"ף מ"א. וכ"פ הפרי"ח סי' צ"ה ס"ק ג'.

⁹ סי' צ"ה ס"ק ה'.

"מכרמי שומרון"

לטעום אותם קודם שהרי מסתמא שטעם שני לא מורגש - אבל גם שמואל מודה שאם טעמו את הדגים והרגישו טעם בשר שאסור לאוכלם עם חלב. בפשטות נ"ט בר נ"ט מותר גם כשמורגש טעם הבשר במאכל הפרוה וכך כתבו הראשונים וכך משמע מפשט הגמרא שרב אוסר מכיוון שינותן טעם הוא" - משמע שטעם הבשר מורגש ולכן רב אוסר לאוכלם עם חלב, ושמואל מודה שיש טעם בשרי אלא שמכיוון שהוא קלוש (= טעם שני) לכן מותר לאוכלו עם חלב.

נ"ט בר נ"ט באיסור או רק בהיתר?

בפשטות כפי שכתבנו לעיל שמואל מתיר נ"ט בר נ"ט גם כשמורגש טעם הבשר במאכל הפרוה - וצריך להסביר מדוע הוא מתיר והרי לכאורה רב צודק, שהרי אסור לערב בשר עם חלב - אז מה אכפת לי אם זה טעם בשר חזק או חלש? וניתן להסביר בשני אופנים:

א. נחלקו הראשונים¹⁰ כשהתורה אסרה לאכול אוכל מסוים האם היא אסרה רק את ממשות האיסור או שמא גם טעמו אסור? לדוגמא - חתיכת חזיר שנפלה למרק רותח והוציאו את החתיכה - האם המרק נאסר מדאורייתא שהרי יש בו טעם חזיר, או שמא מדאורייתא נאסר עלינו רק לאכול את החזיר עצמו אך טעמו שעובר לאוכל אחר אינו אסור! - להלכה פסק השו"ע¹¹ כאותם ראשונים שסוברים שהתורה אסרה גם את טעמו של האיסור והגמ' בפסחים¹² לומדת זאת מנזיר שהתורה אסרה עליו לשתות יין ולאכול ענבים וגם משרת ענבים - שאם שרה ענבים במים והוציאו את הענבים אז אע"פ שבמים יש רק טעם ענבים בכל זאת חידשה התורה שהטעם נחשב כעיקר ממשו של האיסור = טעם כעיקר דאורייתא.

לפי זה ניתן להסביר ששמואל סובר שהחידוש שחידשה התורה שגם טעמו של האיסור אסור זה דווקא לגבי הטעם שבא ישירות מהאיסור (= טעם ראשון) שהוא טעם חזק כמו טעמים של הענבים במים - אך אין לך בו אלא חידושו ולגבי טעם שני של האיסור שהוא כבר קלוש התורה לא אסרה מכיוון שהוא לא בא ישירות מהאיסור אלא מכלי שבלע טעם מהאיסור - וטעם קלוש כזה התורה לא אסרה ולכן שמואל התיר לאכול מאכל פרוה שיש בו טעם שני של בשר עם חלב - לפי הסבר זה התרו של שמואל יהיה לא רק לגבי

¹⁰ מביאם הב"י בס"י צ"ח סעי' ב'.

¹¹ ס"י צ"ח סעי' ב'.

¹² מד. - מד. :

אכילת טעם שני של בשר עם חלב אלא גם לגבי טעם שני של איסור - כגון כלי שבושל בו חזיר ואח"כ ניקו את הסיר ובישלו בו מאכל כשר אז אע"פ שטעם החזיר שבלוע בכלי יוצא ונבלע במאכל הכשר עדיין הוא נשאר בכשרותו מכיוון שנבלע בו טעם שני של איסור שהוא קלוש ואותו התורה לא אסרה. וכך משמע שסובר הרמב"ן¹³ - "וקאמר שמואל דני"ט בר נ"ט אינו כעיקר לאסור תערובתו, לומר שאע"פ שעשתה תורה טעם כעיקר לאסור תערובתו כמוהו - הני מילי בטעם ראשון אבל בטעם שני דהוא בר נותן טעם אחר אין בו כח לאסור את אחרים" הרמב"ן מדבר על טעם כעיקר שזה בפשטות נאמר לגבי איסורים שטעמם אוסר - ולכן משמע ברמב"ן שני"ט בר נ"ט נאמר גם לגבי איסור.

ב. הבנה אחרת שניתן להבין בשמואל היא שלגבי איסור התורה חידשה שטעמו אסור כממשות האיסור ולכן כל עוד מורגש טעמו של האיסור אז הדבר אסור ואפילו שהטעם יהיה קלוש, אלא שבגמרא מדובר על היוצרות איסור ע"י עירוב בשר עם חלב - יש לנו בשר שהוא היתר וחלב שהוא היתר ואנו רוצים להחיל עליהם שם איסור, ושם איסור יכול לחול רק על דבר חשוב, וטעם שני של בשר הוא קלוש ולא חשוב ולכן לא יחול עליו שם איסור - ולכן בגמרא מדובר דווקא על דגים ששם בקערה בשרית שבלוע בה טעם של היתר ורוצים לערב את הדגים עם חלב - דווקא ני"ט בר נ"ט בהיתר שמואל התיר אבל באיסור אין היתר של ני"ט בר נ"ט וגם בטעם שלישי ורביעי כל עוד מורגש טעמו של האיסור הוא אוסר - שם איסור לא פוקע ע"י החלשות הטעם אלא שאם רוצים להחיל שם איסור חדש אז הוא לא חל על טעם קלוש. וכך מסביר הר"ן¹⁴ - "והוי יודע דלא שרינן ני"ט בר נ"ט אלא בשל היתר כבשר בחלב, דכיוון דטעם שני אכתי היתרא הוא, כיון דאיקליש כולי האי לא חשיב למיסר, אבל במידי דאיסורא - כל היכא דאיכא טעמא כלל אוסר עד סוף העולם"

פסיקת ההלכה.

¹³ חולין קי"א: ד"ה ושמואל.

¹⁴ ר"ן על הר"ן מ"א.

"מכרמי שומרון"

ב"י - מביא את הר"ן הנ"ל וכותב שכך דעת כל הפוסקים שאין היתר של נ"ט בר נ"ט באיסור¹⁵.

הגדרת עלו - מחלוקת ר"ת וריב"ן

שיטת ריב"ן

תוס'¹⁶ - התוס' מביא את שיטת ריב"ן (חתנו של רש"י) שמדייק בגמי' **שעלו** בקערה" דווקא דגים חמים **שהניח** בקערה בשרית אז טעם הבשר עובר בצורה חלשה ולכן מותר לאוכלו עם חלב, אבל אם **בישל** דג בקדרה בשרית אז ע"י הבישול טעם הבשר נפלט מהקדרה בצורה חזקה ונבלע בדג ועכשיו יש בדג טעם חזק של בשר ולכן אסור לאוכלו עם חלב - ומביא התוס' מעשה שעשה ריב"ן שבישלו ביצים בקדרה חלבית וריב"ן אסר לאוכלן עם בשר.

התוס' מביא שתי ראיות לשיטתו של רמב"ן -

א. הגמ'¹⁷ למסקנה מביאה את חזקיה שפוסק להלכה את שמואל אך מוסיף חזקיה שדווקא דגים שעלו בקערה מותר לאוכלן בכותח אבל צנון שחתכו בסכין בשרית אסור לאוכלו עם חלב - ורש"י¹⁸ מסביר בהסברו השני שאע"פ שהסכין נקי ואין עליו ממשות של בשר בכל זאת חריפות הצנון מפליטה בחוזק את טעם הבשר שבלוע בסכין ולכן אסור לאכול את הצנון עם חלב מכיוון שאומנם בלוע בו טעם שני של בשר אבל הוא חזק - מכאן ראייה לשיטתו של ריב"ן שהרי ודאי שבישול מפליט בחוזקה לפחות כמו חריפות הצנון.

ב. הגמ' בפסחים¹⁹ מביאה ברייתא - "אין טשין את התנור באליה (= שומן בשרי) - ואם טש כל הפת אסורה" - יש חשש שיאכל פת זו עם חלב ולכן אסור

¹⁵ וכ"כ הרשב"א בתוה"ב בית ג' פ"ו ובשו"ת הרשב"א ח"א סי' תקט"ז, וכן פסק הרמ"א בת"ח סי' נ"ז סעי' ו', וכן מדויק מלשון השו"ע שהתיר דגים שבשלו בקדרה בשרית לאוכלן עם חלב ונימק - "ממשום דהוה נ"ט בר נ"ט דהתירא" וכן כתב הבאר היטב סי' צ"ה ס"ק ב' וכן הש"ך בסי' צ"ד ס"ק כ"ב. וכן הגר"א סי' צה"י ס"ק ב'.

אומנם בהג"ה ר"פ על הסמ"ק סי' ריג' ס"ק ו' ובאו"ה סי' ל"ד סעי' ז' - משמע כרמב"ן שיש נ"ט בר נ"ט באיסור - ששניהם אסרו נ"ט בר נ"ט באיסור מצד חנינו ולא בגלל טעם האיסור שממשיך לאסור - וכתב בפמ"ג בשפ"ד סי' צ"ד ס"ק כ"ב שיש נפק"מ מכיוון שחנינו בשאר איסורים לכו"ע מדרבנן ולכן לר"פ ולא"ה נ"ט בר נ"ט באיסור הוא דרבנן ואילו לר"ן ולרשב"א זה איסור תורה מכיוון שט"כ דאורייתא - נפק"מ תהיה בספק שספיקא דרבנן לקולא וספיקא דאורייתא לחומרא.

¹⁶ חולין קי"א: ד"ה הלכתא.

¹⁷ חולין קי"א:

¹⁸ חולין קי"ב. ד"ה קישות.

¹⁹ ל: 5

לאפות פת בתנור שטשו באליה, - ומוסיפה הברייתא שאם אדם רוצה לאפות פת בתנור שטשו באליה אז לא מספיק לנקות את התנור ע"י קינוח אלא צריך להסיק את התנור - מכאן ראייה לריב"ן שמכיוון שמדובר על אפיה שהיא חזקה כמו בישול אז גם אם ינקה את השומן אבל טעם הבשר שבלוע בתנור יפלט בחוזקה ויבלע טעם חזק של בשר בפת ולכן אסור לאוכלו עם חלב אע"פ שיש בו רק טעם שני של בשר אלא שטעם זה הוא חזק לכן אסור לאוכלו עם חלב.

סה"ת²⁰ - סה"ת פוסק כריב"ן אבל דווקא בצליה או אפיה שאז הטעם שעובר לאוכל הוא טעם שני ואז בצליה או אפיה אנו מחמירים שהטעם שעובר הוא חזק ולכן אע"פ שהוא טעם שני - אסור לאוכלו עם חלב, אבל בבישול מאכל בקדרה בשרית - מכיוון שיש מים אז אומנם הבישול מפליט מהקדרה טעם חזק אבל ע"י מעבר הטעם דרך המים לאוכל הטעם נקלש והוא כבר טעם שלישי מכיוון שבקדרה בלוע טעם ראשון של בשר וכשהוא עובר למים הוא טעם שני ומהמים הטעם עובר למאכל ולכן במאכל יש טעם שלישי של בשר שגם בבישול הוא קלוש - ולכן סה"ת חולק על ריב"ן לגבי בישול הביצים ומתיר ביצים שבושלו בקדרה חלבית לאוכלן עם בשר.

שיטת ר"ת

התוס'²¹ מביא את שיטת ר"ת שחולק על ריב"ן וסובר שמה שכתבה הגמ' - "דגים **שעלו**" זה לא בדוקא אלא הוא הדין לדגים שהתבשלו / סוגנו / ניצלו בקדרה בשרית - מותר לאוכלן עם חלב, בכל מקרה בדגים בלוע טעם שני של בשר שהוא קלוש ומותר לאוכלו עם חלב.

לגבי הראייה הראשונה של ריב"ן מצנון - ר"ת דוחה ראייה זו ומסביר את הגמ' כפי שהסבירה רש"י²² בהסברו הראשון שמדובר שחתך את הצנון בסכין בשרית לא נקיה שיש עליה שמנונית של בשר ולכן נבלע בצנון ממשות של בשר ולא רק טעם ולכן אסור לאוכלו עם חלב - ואין מכאן ראייה שטעם שני שנפלט בחוזקה אסור. ולגבי הראייה השניה של ריב"ן מפסחים - ר"ת דוחה ראייה זו ומסביר שהברייתא אמרה להסיק את התנור מכיוון שמציאותית אי אפשר

²⁰ סי' ס"א - וכן פסק הרא"ש בחולין פ"ח סי' ל' וכן הג"ה על הסמ"ק סי' ר"ג ס"ק ח'

²¹ חולין קי"א: ד"ה הלכתא.

²² חולין קי"ב. ד"ה קישות.

לנקות אותו היטב ויש חשש שממשות של שומן הבשר יישאר בתנור ויבלע בלחם.²³

בירור שיטת ריב"ן

התוס'²⁴ מסביר את שמואל שהתיר דגים שעלו בקערה לאוכלן בכותח - שברור שבמקרה שהדגים קרים וגם הקערה קרה שלכו"ע מותר לאכול את הדגים עם חלב שהרי הדגים לא בלעו טעם בשר, אלא שבגמ' מדובר שהדג חם והקערה קרה או שהקערה חמה והדג קר - ועל כך ריב"ן כותב שדווקא במציאות כזו התירה הגמ' אבל אם התבשלו הדגים בקערה אז אסור לאוכלן בכותח. - ניתן להבין את ריב"ן בשני אופנים - א. דווקא בבישול עובר טעם חזק ולכן ריב"ן אוסר לאכול את הטעם השני עם חלב אבל אם הטעם עבר שלא ע"י בישול אז הוא טעם קלוש ומותר ואפילו ששם דג חם על קערה חמה (שאינה על האש).

ב. דווקא על דגים שעלו כפי הסבר התוס' שאחד קר ואחד חם אז הטעם שעובר הוא קלוש אבל אם שניהם חמים דינם כבישול שהטעם עובר בחזקה ואסור לאוכלם עם חלב.²⁵

הסבר הרשב"א²⁶ בריב"ן

הרשב"א מבין שריב"ן החמיר בדגים שהתבשלו או ניצלו מכיוון **שכח האש** מפליט את הטעם הבלוע בכלי בעוצמה רבה - לפי הסבר זה ריב"ן מחמיר דווקא בבישול או צלייה אבל אם שם דג חם על קערה חמה זה מוגדר כעלו שמותר לאוכלם עם חלב - כהסבר 'א' דלעיל.

הסבר האו"ה²⁷ בריב"ן

²³ וכך כתב ברשב"א בתוה"ב ב"ג פ"ו. וכך הרי"ן על הרי"ף מ"א. פסקו כשיטת ר"ת, וכותבים הרי"ן והרשב"א שגם הרמב"ם פוסק כר"ת בהל' מאכלות אסורות פ"ט הכ"ג - "קערה שאכלו בה בשר ובשלו בה דגים - אותן הדגים מותר לאוכלן בכותח" - הרמב"ם אומנם כתב שבישלו בקערה אבל בפשטות כוונתו גם לצלייה אחרת היה מחלק וכך הסביר הרדב"ז על הרמב"ם שדעתו של הרמב"ם כר"ת.

²⁴ חולין קי"א: ד"ה הלכתא.

²⁵ וכן במרדכי בחולין ס"י תשי"ח וס"י תשנ"ד והטור ס"י צ"ה סעי' א' - הביאו את שיטת ריב"ן שדווקא אחד קר ואחד חם מותר אבל בשנתבשלו אסור - ולא ברור מה סובר ריב"ן לגבי שניהם חמים.

²⁶ תוה"ב ב"ג פ"ו. ובחידושים על חולין קי"א: ד"ה דגים.

האו"ה מבין כהסבר 'ב' דלעיל שריב"ן התיר דווקא כשאחד קר ואחד חס אבל אם שניהם חמים דינם כבישול או צלייה ואסור לאכול את הדגים עם חלב - מכיוון שטעם הבשר עבר בחוזקה.

פסיקת הלכה

השו"ע²⁸ פסק להקל כשיטת ר"ת - ולכן מאכל פרווה שהתבשל או נצלה או נאפה או טוגן בכלי בשרי - מותר לאוכלו עם חלב. (וכן להפך - אם בושל בכלי חלבי מותר לאוכלו עם בשר).

הרמ"א²⁹ פסק להתמיר לכתחילה כשיטת ריב"ן ולכן אם מאכל פרווה בושל או נצלה בכלי בשרי - אסור לאוכלו עם חלב אלא שבדיעבד אם כבר עירבו מאכל זה עם חלב אז מקל הרמ"א כשיטת ר"ת ומתיר לאוכלו.³⁰

הרמ"א פסק לכתחילה את שיטת ריב"ן ולכן צריך לברר מה סובר הרמ"א בשיטת ריב"ן לגבי שניהם חמים ללא בישול? האם הרמ"א פוסק כהרשב"א בהבנת ריב"ן או כאו"ה בהבנת ריב"ן? הרמ"א בתורת חטאת³¹ כתב בדעת ריב"ן שדווקא בבישול או צלייה אסור אבל אם שניהם חמים דינם כעלו שמותר לאוכלן בחלב אלא שבסוף דבריו הביא את האו"ה שלריב"ן בשניהם חמים דינם כבישול ואסור לאוכלן עם חלב - וכך משמע שפסק בד"מ הארוך³² שהביא רק את דעת האו"ה בהבנת ריב"ן ששניהם חמים דינם כבישול.

הרמ"א³³ על השו"ע כתב - "וכן אם לא נתבשלו או נצלו תחילה, רק עלו בכלי של בשר - מותר לאוכלן עם חלב עצמו"

הש"ך והט"ז³⁴ הבינו שהרמ"א פסק כאו"ה בהבנת ריב"ן ולכן רק אם אחד קר ואחד חס אז מותר לאכול עם חלב אבל אם שניהם חמים דינם כבישול שהרמ"א מחמיר לכתחילה לא לאכול עם חלב. **אך הערה**³⁵ סובר שהרמ"א פסק להקל כהבנת הרשב"א בריב"ן ששניהם חמים דינם כעלו

²⁷ סי' ל"ד סעי' א' - כותב שכך דעת המרדכי בריב"ן.

²⁸ יו"ד סי' צ"ה סעי' א'.

²⁹ יו"ד סי' צ"ה סעי' ב',

³⁰ הש"ך בסי"ק ד' הביא את דעת רש"ל שמחמיר שבדיעבד מותר רק אם התבשלו שאז גם סה"ת מקל אבל בנצלו אסור גם בדיעבד וכ"פ החו"ד והב"י אך הפרי"ח והמנח"י והחכ"א פסקו להקל כרמ"א שבדיעבד מקל כר"ת שגם אם ניצלו אם התערבו כבר עם החלב - מותר.

³¹ כלל נ"ז סעי' א'.

³² סי' צ"ה סעי' א'.

³³ סי' צ"ה סעי' ב'.

³⁴ סי' צ"ה - ש"ך ס"ק ו', ט"ז ס"ק ג'.

³⁵ סי' צ"ה סעי' י"ב.

"מכרמי שומרון"

שמותר לאכול עם חלב ורק בבישול וצלייה החמיר לכתחילה לאסור עם חלב - וכך משמע בת"ח הקצר³⁶ שכתב הרמ"א כקיצור לת"ח ופסק ששניהם חמים דינם כעלו ולא הביא את הסבר האו"ה.

המשך פסיקת הרמ"א

הרמ"א פסק להחמיר לכתחילה כריב"ן ולכן אם מאכל פרווה בושל או נצלה בכלי בשרי אסור לאוכלו עם חלב אך מוסיף הרמ"א שמותר לשים אותו בכלי חלבי נקי^{37 38}.

ועוד הוסיף הרמ"א³⁸ שדווקא לאוכלם יחד אסור אבל לאכול אחד אחרי השני מותר - ולכן מותר לאכול חלב מיד אחרי שאכל מאכל פרווה שבושל או נצלה בכלי בשרי³⁹, או לאכול מייד לאחר בשר מאכל פרווה שבושל או נצלה בכלי חלבי.

ועוד הוסיף הרמ"א שאם המאכל הפרוה בושל בכלי בשרי שאינו בן יומו אז מותר לאוכלו עם חלב שהרי בכלי שאינו ב"י הטעם בשר פגום ואינו אסור⁴⁰.

האם מותר לגרום לני"ט בר נ"ט לכתחילה?

עד עכשיו בררנו את דינו של מאכל פרווה שבושל בכלי בשרי - ונפסקה ההלכה שטעם שני של בשר מותר לאוכלו עם חלב, אלא שנחלקו הראשונים ובעקבותיהם השו"ע והרמ"א האם תמיד מותר או שמא ישנם מקרים שהטעם השני עובר בחזקה ואז אסור לאוכלו עם חלב - השאלה שעלינו לברר היא לגבי המקרים שמותר לאכול טעם שני של בשר עם חלב (לשו"ע גם בבישול וצלייה, ולרמ"א רק בעלו) - האם מותר לכתחילה לגרום לכך שטעם שני יכנס למאכל הפרוה על מנת לאוכלו עם חלב? לדוגמא - לשיטת המחבר

³⁶ סי' נ"ז סעי' א'.

³⁷ ב"ח, פ"ח - הרמ"א התיר לבשל ולצלות לכתחילה על מנת לשים בכלי חלבי. פ"ג - הרמ"א התיר רק בדיעבד אם כבר בושל אז מותר לשים בכלי חלבי אבל אסור לכתחילה לבשל ולצלות בכלי בשרי על מנת לשים בכלי חלבי - וכ"פ בדה"ש.

³⁸ הרמ"א בס"י צ"ה סעי' ג' אסר לערות מים שבושלו בכלי בשרי על כלי חלבי והסביר הש"ך בס"ק ה' שבעירו הרמ"א סובר שהדין חמור יותר ולכן אסר אבל שלא בדרך עירווי התיר בסעי' ב'.

³⁸ סי' פ"ט סעי' ג'.

³⁹ והוסיף הא"ר שגם לא צריך לרחוץ ידיו ולקנח פיו.

⁴⁰ משמע ברמ"א שרק בדיעבד אם כבר בושל בכלי שאינו ב"י אז מותר לאוכלו עם חלב אבל אסור לכתחילה לבשל בכלי בשרי שאינו ב"י על מנת לאכול עם חלב - וכך הבין החכ"א ברמ"א אך פסק שאם אין לו כלי אחר אז מותר. ובביאור הגר"א ס"ק י' - משמע שמתיר לכתחילה. ועיין בדה"ש סי' צ"ה סעי' ב' בביאורים ד"ה אם היה.

אם חביתה טוגנה במחבת בשרי מותר לאוכלה עם חלב - השאלה היא האם מותר לכתחילה לטגן על מנת לאוכלה עם חלב או שמא רק בדיעבד אם כבר טוגנה אז התירו לאוכלה עם חלב? ולשיטת הרמ"א השאלה תהיה לדוגמא לגבי הנחת תפוז"א רותח בצלחת בשרית קרה על מנת לאוכלו עם חלב.

הגמ' בחולין⁴¹ פסקה להלכה - "הלכתא דגים שעלו בקערה מותר לאכלן בכותח" - בפשטות משמע שהגמ' מדברת על מצב של דיעבד שהדגים כבר עלו בקערה בשרית אז מותר לאוכלן עם חלב וכן כל הראשונים כתבו את דין ני"ט בר ני"ט בלשון דיעבד וכך פסקו בהדיא האו"ה ורי"פ⁴² וכן הביא הב"י⁴³ את ר"פ והגהות מימוניות⁴⁴ ורי"ן⁴⁵ שפסקו שאסור לגרום לני"ט בר ני"ט לכתחילה - אלא שהב"י הביא את סה"ת⁴⁶ ודייק ממנו שמותר לגרום לני"ט בר ני"ט לכתחילה וכך פסק הב"י בבדק הבית. הב"י דייק מסה"ת שכתב - "וכן קטניות שבשלם בקדרה חולבת מותר לערותן בקדרה של בשר ואפילו לכתחילה" - הדי"מ⁴⁷ השיג על הב"י שאין ראיה מסה"ת שהרי הוא מדבר על קטניות שבשלו כבר ואין ראיה מכאן שמותר לכתחילה לגרום לני"ט בר ני"ט! אך הדרישה⁴⁸ הסביר שהב"י דייק מכפילות לשונו של סה"ת שכתב - "שמותר לערות" - ובסוף כתב - "ואפילו לכתחילה" - אלא כנראה שכונתו שאפילו לכתחילה מותר לבשל קטניות בכלי חלבי על מנת לאוכלם עם בשר.

פסיקת ההלכה - רמ"א⁴⁹ - פוסק שאסור לגרום לני"ט בר ני"ט לכתחילה.
שו"ע⁵⁰ - "דגים שנתבטלו או שנצלו בקדרה של בשר רחוצה יפה שאין שום שומן דבוק בה - מותר לאוכלם בכותח - משום דהוי ני"ט בר ני"ט דהתירא"

השו"ע נקט בלשון דיעבד ולכן ניראה שחזר בו ממה שכתב בבדק הבית - ולהלכה פסק בשו"ע שאסור לגרום לני"ט בר ני"ט לכתחילה - כך ניראה שהבין השי"ך⁵¹ בדעת השו"ע ולכן כתב שגם למחבר וסיעתו אסור לגרום לני"ט בר

⁴¹ קי"א :

⁴² או"ה ס"י ל"ד סעי' א', ר"פ על הסמ"ק ס"י רי"ג ס"ק ח', ס"י קצ"ח ס"ק ג'.

⁴³ ס"י צ"ה.

⁴⁴ הג"ה מימוניות דפוס קושטא פ"ט הכ"ג.

⁴⁵ רי"ן נט"ו אות כ"ח קל"ג ע"ד.

⁴⁶ סה"ת במפתחות ס"י ס"א.

⁴⁷ ס"י צ"ה ס"ק ב'.

⁴⁸ ס"י צ"ה ס"ק א'.

⁴⁹ ת"ח ס"י נ"ז סעי' ג'.

⁵⁰ ס"י צ"ה סעי' א'.

⁵¹ ס"י צ"ה ס"ק ג'.

”מכרמי שומרון”

נייט לכתחילה ולכן כתב בלשון דיעבד - ”נתבשלו או שנצלו” - וכן השו”ע⁵² כתב - קערות של בשר שהודחו בירה חולבת בחמין שהיסיב, אפילו שניהם בני יומן - מותר משום דהוי נייט בר נייט דהתירא” - ומסביר הש”ך⁵³ שהשו”ע כתב בלשון דיעבד ”שהודחו” - מכיוון שאסור להדיח לכתחילה מכיוון שהא גורם לנייט בר נייט לכתחילה וגם למחבר זה אסור - וכן משמע בשו”ע⁵⁴ בהלכות פסח שכתב - ”ויש להיזהר מלהגעיל כלי בשר וכלי חלב ביחד” - מוכיח מכאן הש”ך שגם לדעת השו”ע אסור לגרום לנייט בר נייט לכתחילה. וכ”כ כף החיים⁵⁵ שגדולי הפוסקים כתבו שגם למחבר אסור לגרום לנייט בר נייט לכתחילה, ואף שבבדק הבית התיר ניראה שכשכתב את השו”ע חזר בו ולכן כתב בלשון דיעבד, וכידוע השו”ע נכתב לאחר הבדק הבית כדכתב היד מלאכי⁵⁶.

מאיידך - ישנם פוסקים⁵⁷ הסוברים שהשו”ע לא חזר בו ומה שכתב בלשון דיעבד לישנא דגמרא נקט - אך להלכה באמת פסק כמו שביאר בבדק הבית שמותר לגרום לנייט בר נייט לכתחילה - וכתב בספר איסור והיתר⁵⁸ להרה”ג יצחק יוסף שליט”א שדעת אביו הרה”ג עובדיה יוסף שליט”א להתיר.

סיכום.

שיטת השו”ע:

⁵² סי’ צ”ה סעי’ ג’.

⁵³ סי’ צ”ה סייק ט’.

⁵⁴ או”ח סי’ תני”ב סעי’ ב’.

⁵⁵ סי’ צ”ה. וכ”כ בספר בית לחם יהודה סי’ צ”ה סייק ג’ שגם לשו”ע אסור לכתחילה לבשל מאכל פרוה בכלי בשרי על מנת לאוכלו עם חלב וכ”כ בכרתי סי’ צ”ה סייק א’ וכ”כ בספר ערך השולחן למחריי טייב סי’ צ”ה אות ה’ בדעת השו”ע וכ”כ בספר זבחי צדק סי’ צ”ה אות ב’ שהשו”ע חזר בו מבדק הבית וכן בספר שמש ומגן להרה”ג משאש סי’ ט’. - וכך פסקו הפרי”ח בסי’ צ”ה סייק א’ וכן המנחת כהן ס’ התערובות חלק א’ פרק י”ב.

⁵⁶ כללי השו”ע אות ט”ו.

⁵⁷ שו”ת בית דוד חלק יו”ד סי’ מ”ב וכ”כ בשו”ת בית יהודה עייאש חלק ב’ סי’ צ”ב וכ”כ בשו”ת ויאסוף שלמה חלק יו”ד סי’ י’ ובשו”ת פני דוד פאפו חלק יו”ד סי’ ג’.

⁵⁸ לכאורה ניתן להביא ראיה לשיטה זו מתוד”ה הלכתא בחולין קי”א: שהביא ראיה לריב”ן מתנור שטשו באליה שצריך להסיק ולא מספיק לקנחו - משמע שנייט בר נייט ע”י בישול או אפיה אסור - לכאורה ניתן לדחות את הראיה ולומר שהברייתא הצריכה להסיק מכיוון שאסור לגרום לנייט בר נייט לכתחילה אלא שמכאן ראיה שלתוסי מותר לגרום לנייט בר נייט לכתחילה ולכן הביא ראיה לריב”ן מגמ”ו.

"נ"ט בר נ"ט"

א. מאכל פרווה שבושל בכלי בשרי בן יומו נקי מותר לאוכלו עם חלב (וכן אם טוגן או נצלה או נאפה) וכן להפך אם בושל מאכל פרווה בכלי חלבי מותר לאוכלו עם בשר.

ב. לבשל לכתחילה מאכל פרווה בכלי בשרי על מנת לאוכלו עם חלב - נחלקו גדולי הפוסקים בדעת השו"ע - יש שמתירים ויש שאוסרים.

שיטת הרמ"א:

א. מאכל פרווה חס שהונח בכלי בשרי קר בן יומו או שהמאכל היה קר והכלי חס ואינו על האש - מותר לאוכלו עם חלב אך אסור לכתחילה להניחו על מנת לאוכלו עם חלב (לגבי מצב שגם המאכל חס וגם הכלי חס עיין לעיל מח' אחרונים בדעת הרמ"א).

ב. מאכל פרווה שבושל בכלי בשרי אסור לאוכלו עם חלב (וכן אם טוגן או נצלה או נאפה וכן להפך אם בושל פרווה בכלי חלבי אסור לאוכלו עם בשר) - אך מותר לאכול מיד אחריו חלב ולא צריך להמתין ולא לרתוך ידיים ולקנח פיו, וכן מותר להניחו בכלי חלבי.

ואם הכלי הבשרי שבושל בו המאכל הפרוה הוא אינו בן יומו אז מותר לאכול את המאכל הפרוה עם חלב.

יש להעיר שכל דיני נ"ט בר נ"ט נאמרו בדבר פרווה שאינו חריף אך בדבר חריף גם השו"ע מודה שטעם הבשר עובר בעוצמה ואסור לאוכלו עם חלב.